

33

KAZI
SONUÇLARI
TOPLANTISI 4. CİLT

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

33.
KAZI SONUÇLARI
TOPLANTISI
4. CİLT

23-28 MAYIS 2011
MALATYA

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayın No: 155-4

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Dr. Haydar DÖNMEZ

Ömer ÖTGÜN

Kapak ve Uygulama

Enver AYDIN

ISSN:1017-7655

Kapak Fotoğrafi: *Nurettin ARSLAN*

"Assos 2010 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları"

Not: Kazı raporları, dil ve yazım açısından Klâsik Filolog Dr. Haydar Dönmez tarafından denetlenmiştir. Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarları sorumludur.

İsmail Aygöl Ofset Matbaacılık

San. Tic. Ltd. Şti.

ANKARA-2012

İÇİNDEKİLER

Volkmar von GRAEVE

2009-2010 Milet Çalışmaları..... 1

ROLAND R.R. SMITH

Aphrodisias 2010 25

Sabine LADSTÄTTER

Efes 2010..... 59

K. Levent ZOROĞLU

2010 Yılı Kelenderis Kazı ve Onarım Çalışmaları 93

Felix PIRSON

Pergamon 2010 Sezonu Çalışmaları Raporu 109

Şevket DÖNMEZ

Oluz Höyük Kazısı Dördüncü Dönem (2010) Çalışmaları: Değerlendirmeler ve Sonuçlar..... 135

Fokke GERRITSEN, Rana ÖZBAL

2010 Yılı Barcın Höyük Kazıları..... 155

A. DİLER, B. ÖZER, H. BULUT, Ş. GÜMÜŞ

Pedasa, 2010 167

Eugenia EQUINI SCHNEIDER

Elaiussa Sebaste - The 2010 Excavation and Conservation Campaign..... 195

..... III

Nicholas CAHILL	
Sardis, 2010.....	209
Timothy MATNEY, John MACGINNIS, Dirk WICHE	
Thirteenth Preliminary Report on Excavations at Ziyaret Tepe (Diyarbakır Province), 2010 Season	231
Osman ERAVŞAR, Murat KARADEMİR	
Alara Kazısı, 2010.....	251
Douglas BAIRD, Adnan BAYSAL	
Boncuklu Höyük Projesi: Orta Anadolu'da Tarımın, Yerleşik Hayata Geçişin ve Hayvancılığın Başlangıcının Araştırılması	263
Masako OMURA	
Yassihöyük Kazıları, 2010	271
Nuran ŞAHİN, Onur ZUNAL, Cennet PİŞKİN	
Klaros, 2010	287
Eşref ABAY, Fulya DEDEOĞLU	
Beysesultan 2007-2010 Yılları Kazı Çalışmaları Raporu	303
Nurcan YAZICI	
Demirköy Fatih Dökümhanesi Kazısı 2010 Yılı Çalışmaları	331
Kadir PEKTAŞ	
Beçin Kazısı 2010 Yılı Çalışmaları	351
Ayla SEVİM EROL, Ayhan YİĞİT	
2010 Yılı Çankırı Çorakyerler Kazısı	371
Bilal SÖĞÜT	
Stratonikeia 2010 Yılı Çalışmaları	395

IV .....

Kimiyoshi MATSUMURA	
Büklükale Kazısı 2010	421
E.ESER, A.Başak AKAY	
Divriği Kalesi 2010.....	437
Sachihiro OMURA	
2010 Yılı Kaman-Kalehöyük Kazıları.....	447
Hayat ERKANAL, Vasıf ŞAHOĞLU,	
Ayşegül AYKURT, Ourania KOUKA, İrfan TUĞCU	
Liman Tepe 2010 Yılı Kara Kazıları	463
Hayat ERKANAL, Vasıf ŞAHOĞLU,	
Sıla MANGALOĞLU-VOTRUBA, Gregory VOTRUBA,	
İrfan TUĞCU, Soner PİLGE	
2010 Yılı Liman Tepe Sualtı Kazıları.....	479
Vasıf ŞAHOĞLU, Hayat ERKANAL,	
Ümit ÇAYIR BÖYÜKULUSOY, Yiğit ERBİL	
Çeşme - Bağlararası 2010 Yılı Kazıları	489
Ayşe Gül AKALIN-ORBAY	
Erythrai Kazısı 2010 Sezonu	509
Geoffrey SUMMERS, Scott BRANTING, Sevil BALTALI TIRPAN,	
Nilüfer BATURAYOĞLU YÖNEY, Joseph LEHNER	
Kerkenes 2010.....	535
Markus KOHL, Mesude MATOĞLU, Ali ALKAN	
Tokat-Sulusaray/Sebastopolis:Temizlik Çalışmaları ve Ziyaretçiler İçin Bir	
Gezi Güzergâhı Oluşturulmasında İlk Adımlar.....	559
Celal ŞİMŞEK	
2010 Yılı Laodikeia Kazıları	569

2010 YILI LİMAN TEPE SUALTI KAZILARI

Hayat ERKANAL *
Vasıf ŞAHOĞLU
Sıla MANGALOĞLU - VOTRUBA
Gregory VOTRUBA
İrfan TUĞCU
Soner PİLGE

Liman Tepe’de su altında kalan liman tesislerinin kazı çalışmaları, Ankara Üniversitesi Sualtı Arkeolojik Araştırma ve Uygulama Merkezi (ANKÜSAM) çatısı altında gerçekleştirilmektedir¹.

2010 yılı kazıları, mendireğin güneyinde yani limanın iç kısmına denk gelen E Alanında sürdürülmüştür (Harita: 1, Resim: 1)². İlk kez 2007 yılında açılan

* Prof. Dr. Hayat ERKANAL, Doç. Dr. Vasıf ŞAHOĞLU, Sıla MANGALOĞLU - VOTRUBA, İrfan TUĞCU Ankara Üniversitesi, Sualtı Arkeolojik Araştırma ve Uygulama Merkezi (ANKÜSAM) Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı, 06100, Sıhhiye - Ankara / TÜRKİYE (irerp@superonline.com, irerp.tr@gmail.com)
Gregory VOTRUBA Oxford Üniversitesi.
Soner PİLGE Hacettepe Üniversitesi.

- 1 IRERP projesi çerçevesinde gerçekleştirilen kazı ve araştırmalar, Ankara Üniversitesi Su Altı Arkeolojik Araştırma ve Uygulama Merkezi (ANKÜSAM) bünyesinde yürütülmektedir. Proje, Türkiye Cumhuriyeti, Kültür ve Turizm Bakanlığı, DÖSİMM, Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü (Proje No. 2006 - 0901024), TÜBİTAK (Proje No: 108K263), *Institute for Aegean Prehistory* (INSTAP), Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, INSTAP - SCEC, Urla Belediyesi, Türkiye Sualtı Arkeolojisi Vakfı (TİNA) ve Türk Tarih Kurumu tarafından maddî ve manevî olarak desteklenmektedir. Kazı alanının hava fotoğrafları için Sayın Hakan Çetinkaya’ya, küçük buluntuların fotoğraf çekimi için Chronis Papanikolopoulos’a, eserlerin çizimi için Douglas Faulmann ve restorasyon konservasyon çalışmaları için Michel Roggenbucke ile Buket Aladağ’a, makalede kullanılan haritaların modellemesi için de Michele Massa’ya teşekkürü borç biliriz. ANKÜSAM ve IRERP hakkında daha fazla bilgi için bkz. <http://ankusam.ankara.edu.tr>.
- 2 2010 Liman Tepe Sualtı Kazıları Ekibi: Hacettepe Ü. Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Arş. Gör. Ozan Çömelekoğlu, Hacettepe Ü. Güzel Sanatlar Bölümü öğretim elemanı Uz. Soner Pilge, Ankara Ü. DTCF Arkeoloji Bölümü doktora öğrencisi Sıla Votruba, Oxford Ü. Arkeoloji Bölümü doktora öğrencisi Gregory Votruba, Roma La Sapienza Ü. Arkeoloji Bölümü doktora öğrencisi Chiara Mallegni, Chiara Vitali, Restoratör Buket Aladağ, H.Ü. Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü öğrencileri Özgen Çelik, Yeşim Alkan, Erzurum Atatürk Üniversitesi Arkeoloji Bölümü öğrencisi Onur Davut Duman, Gaziantep Ü. Arkeoloji Bölümü öğrencisi Mehmet Yaşar, Ege Ü. Arkeoloji Bölümü öğrencisi Özgün Sabri, Londra Ü. Arkeoloji Bölümü öğrencisi Efe Kurtoğlu, ODTÜ öğrencisi Sinan Bozca’dan oluşmuştur.

bu açmadaki çalışmalarda mendireğin ilk inşa evresi ve kullanım gördüğü diğer dönemlerin ortaya konması amaçlanmaktadır³. 2007 yılında 4x4m. boyutlarında bir alan olarak açılan bu kazı alanı sonraki yıllarda 10x10m. boyutlarına genişletilmiştir (Resim: 1). Daha önceki yıllardaki çalışmalarda liman tesisinin M.Ö. 6-7. yy.da, daha sonra da limanın kullanım görmediği bir boşluk döneminden sonra M.Ö. 4. yy.da yeniden kullanıldığı ortaya konmuştu⁴. 2010 yılı çalışmalarında bu dönemlere ait liman tabanlarının stratigrafik bir şekilde, daha geniş alanlarda incelenmesi ve mendireğin olası daha erken kullanım evrelerinin ortaya konması amaçlanmıştır. 2010 yılı kazılarında derinleşme yüzünden açma kenarlarının yıkılmaması için 10x10m. boyutlarındaki kazı alanı her kenardan 1 metre daraltılarak 8x8 metreye düşürülmüştür.

Yeni açılan alanlarda, daha önceki yıllarda kazılan alanlarda da aynı seviyelerde (-3.0 / 3.5m) açığa çıkarılan büyük *pithos* parçalarının devamı ile karşılaşmıştır. Bu büyük *pithoslar* da önceki yıllardaki örnekler gibi dokümantasyonları yapıldıktan sonra kaldırılarak, kazı yapılan alanın ilerisindeki bir alana yerleştirilmiş ve üzerleri örtülerek koruma altına alınmışlardır.

Kaldırılan *pithos* parçalarının altından, yine daha önceki yıllarda incelenen alanlarda da karşımıza çıkan steril çamur tabakasıyla karşılaşmıştır. Bu çamur tabakasının altında, mendireğe yakın kesimde yaklaşık -4.1m. kodlarında, mendirekten uzaklaştıkça da 4.3m. koduna kadar derinleşen bir eğimde M.Ö. 4. yy liman tabanına ulaşılmıştır. Özellikle mendireğe yakın kısımda tüm alana dağınık bir şekilde çok sayıda amphora parçası olduğu görülmüştür (Resim 2 - 3). Amphora parçaları yanında çanaklara, oinochoe ve kantaroslara ait çok sayıda seramik parçasının tüm liman tabanına dağılmış olduğu görülmüştür (Resim: 4 - 7). Açmanın batı kısmında yoğun miktarda zeytin çekirdekleri açığa çıkarılmıştır. Kazılar sonunda tüm liman tabanının

---

Bolu Arkeoloji Müzesi'nden Ümit Karataş, Burdur Arkeoloji Müzesi'nden Gonca Gülseven ve Eskişehir Arkeoloji Müzesi'nden M. Fuat Özçatal kazı çalışmalarına Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkili temsilcisi olarak katılmışlardır.

3 Erkanal vd. 2010.

4 Şahoğlu 2010.

çok yoğun bir şekilde seramik parçalarıyla kaplı olduğu, bunlar arasında çeşitli metal parçalar ve çeşitli amaçlar için kullanılmış ahşap parçaları (Resim: 8) ile taşların bulunduğu görülmüştür. Ele geçirilen 2 metal çapa parçası, çapaların tipolojik ve tarihsel gelişimine katkı koyması beklenen önemli bulgular olarak karşımıza çıkmaktadır. Açığa çıkarılan liman tabanının tamamı, 1x1m.lik alanlara ayrılıp dökümantasyonu yapılmış ve tabandaki malzeme bu düzen dâhilinde toplanmıştır.

2010 yılı kazıları, 2000 yılından bu yana gerçekleştirilen Liman Tepe sualtı kazılarında en çok dalışın yapıldığı yıl olmuştur. Ekibin geçen yıllar içerisinde daha da oturması ve hava şartlarının uygunluğu alınan bu sonuçlarda önemli bir role sahiptir. Kazı sezonu sonunda, M.Ö. 4. yy. liman tabanındaki tüm buluntular toplandıktan sonra alan bir örtü ile kapatılmış ve kum torbaları ve taşlar kullanılarak kazı alanı koruma altına alınmıştır.

2011 yılında kaldığı yerden devam edilmesi planlanan çalışmalarda, M.Ö. 4. yy. liman tabanının altında stratigrafik bir şekilde yer alan M.Ö. 6 -7. yy. liman tabanına ulaşılması ve bu dönem limanının araştırılması planlanmaktadır.

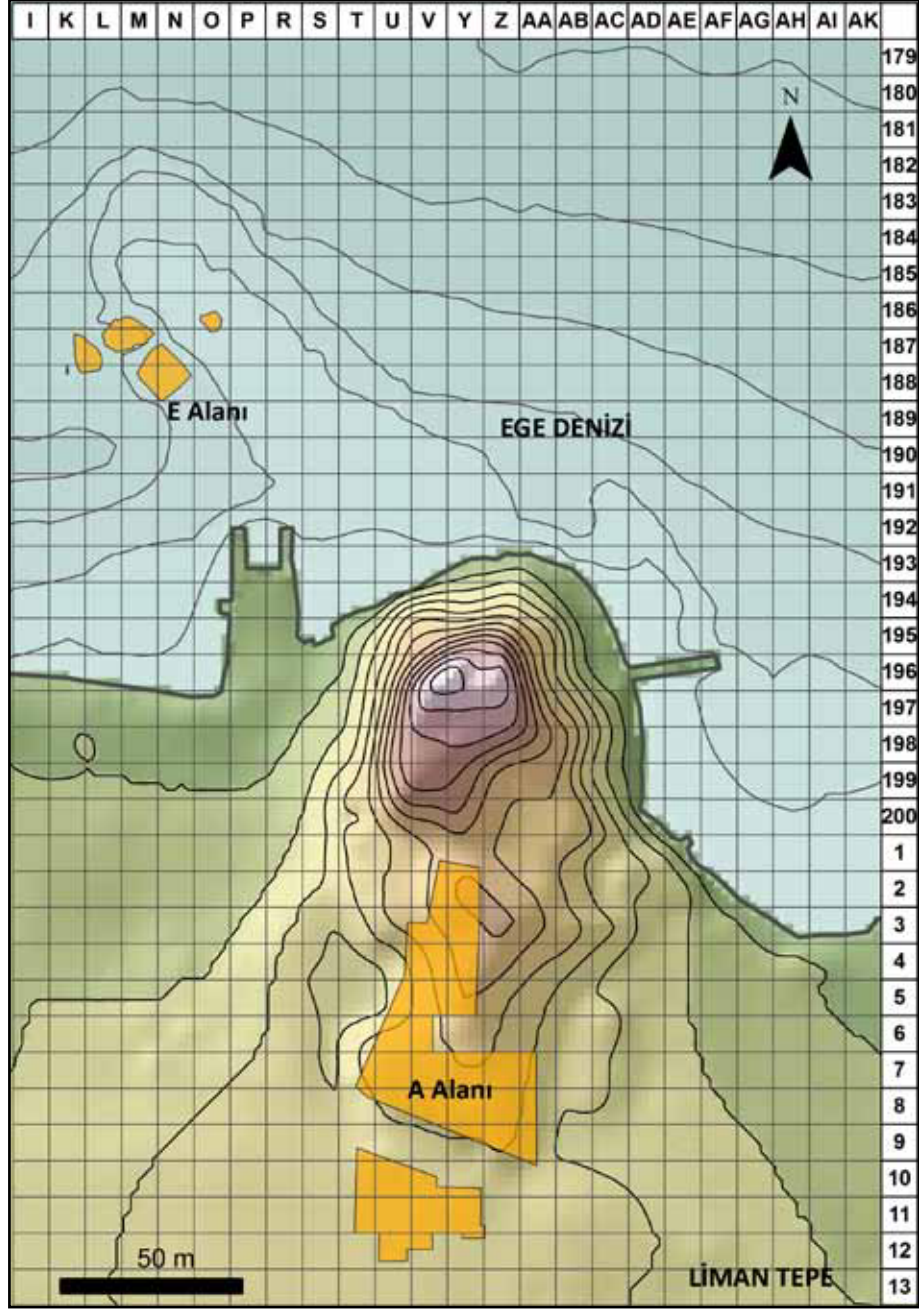
2000 yılından 2007 yılına kadar Ankara – Haifa Üniversiteleri ortak kazıları olarak devam eden Liman Tepe sualtı kazıları, 2008 yılından bu yana Ankara Üniversitesi Sualtı Arkeolojik Araştırma ve Uygulama Merkezi (ANKÜSAM) bünyesinde gerçekleştirilmektedir. Proje çerçevesinde sualtı kazıları ile paralel olarak geliştirilen restorasyon – konservasyon laboratuvarı, restoratör Buket Aladağ tarafından organize edilmektedir. 2010 yılı itibarıyla hem kara hem de su altından çıkan buluntuların restorasyon – konservasyon işlemlerini yürütebilecek kapasiteye kavuşturulan laboratuvar kapsamında su altından çıkarılan buluntuların tuzlu sudan arıtılma aşamalarının gerçekleştirildiği havuzlar inşa edilerek gerekli saf su cihazları temin edilmiş, bunun yanında laboratuvarın diğer önemli ihtiyaçları da giderilerek, şu an için kazıların ihtiyacını görebilecek bir yapı sağlanmıştır.

Liman Tepe / Klazomenai'nın M.Ö. 4. ve 6-7. yüzyıllardaki liman tesislerinin ortaya çıkarıldığı sualtı kazıları, bugün için Türkiye'deki tek sualtı liman kazısını oluşturmaktadır. Proje kapsamında bir yandan kara kazılarında ele geçirilmeyen özellikle organik malzemeler açısından önemli veriler sağlanırken, diğer yandan da verilen eğitimlerle Türkiye'de su altında kazı yapma yetisine sahip bir arkeolog ekibi yetiştirilmektedir.

KAYNAKÇA

ERKANAL, H., M. ARTZY, V. ŞAHOĞLU, G. VOTRUBA, S. VOTRUBA, L. KESKİN, 2010, "2008 Yılı Liman Tepe Sualtı Kazıları". 31. *Kazı Sonuçları Toplantısı - 4*, 361-368.

ŞAHOĞLU, V. 2010, "Ankara University Research Center for Maritime Archaeology (ANKÜSAM) and its Role in the Protection of Turkey's Underwater Cultural Heritage", *Proceedings of the World University Congress - Çanakkale. 20-24 October 2010*. 1571-1580.

Harita 1: Liman Tepe kazı alanlarını gösteren topoğrafik harita. (Harita: Michele Massa).

Resim 1: Liman Tepe Mendirek yapısı ve su altındaki kazı alanları (Foto: Hakan Çetinkaya).

Resim 2: Liman Tepe / Klazomenai sualtı kazılarında açığa çıkarılan bir amphora.

Resim 3: Liman Tepe / Klazomenai sualtı kazılarında açığa çıkarılan bir amphora.

Resim 4: Liman Tepe / Klazomenai sualtı kazılarında ele geçirilen M.Ö. 4. yy.a ait bir seramik örneği.

Resim 5: Liman Tepe / Klazomenai sualtı kazılarında ele geçirilen M.Ö. 4. yy.a ait bir seramik örneği.

Resim 6: Liman Tepe / Klazomenai sualtı kazılarında ele geçirilen M.Ö. 4. yy.a ait bir seramik örneği.

Resim 7: Liman Tepe / Klazomenai sualtı kazılarında ele geçirilen M.Ö. 4. yy.a ait bir seramik örneği.

Resim 8: Liman Tepe / Klazomenai sualtı kazılarında ele geçirilen M.Ö. 4. yy.a ait geçmeli bir ahşap parçası.